



„Kuriame Respubliką“ II- asis etapas: nacionaliniai projektai

Projektas „Kuriame Respubliką“, skirtas jaunimo pilietiškumui pažadinti ir jaunimo ryšiams su Lietuvos Respublikos sustiprinti, prasidėjo 2012-ųjų vasarą. Pirmojo etapo metu šimto dvidešimtys Lietuvos mokyklų ir kolegijų bendruomenės – mokiniai, studentai, mokytojai, dėstytojai – trisdešimtyje savivaldybių rengė ir įgyvendino savo mokyklų projektus, kuriais sprendė svarbias bendruomenių ir visuomenės problemas.

Mokyklos ir vietos bendruomenės mėgino veikti kaip mažosios respublikos – kaip savarankiškos, demokratiškai bendrus reikalus tvarkančios laisvų ir atsakingų žmonių bendrijos. Ekspertų padedamos, 120 bendrojo lavinimo mokyklų ir kolegijų pasirinko joms labiausiai rūpėjusias visuomenės problemas ir ėmėsi jas spręsti. Moksleiviai ir studentai stiprino kartų bendradarbiavimą, mokėsi padėti kitiems, rūpinosi aplinka, istorine atmintimi, krašto kultūriniu paveldu, kūrė tikrą savivaldą, mezgė ryšius su svetur išvykusiais tautiečiais, skatino ūkinį jaunimo savarankiškumą, skaidrumą ir sąžiningumą ir įgyvendino daug kitokio pobūdžio projektų. Iš 120 įgyvendintų mokyklų ir kolegijų projektų buvo išrinktos trys sėkmingiausios pilietinio veikimo idėjos. Jas siūlome kaip nacionalinius projektus įgyvendinti visoms Lietuvos mokykloms:

- ❖ Nacionalinis projektas „**Atgal į ateitį**“ skirtas Lietuvos kaip tėvynės – tėvų ir protėvių žemės – geresniam pažinimui, išgyvenimui ir supratimui. Jo metu moksleiviai turėtų atrasti gyvą ryšį su savo gyvenama vietoje, jos praeitimi, turėtų keisti savo kraštą ir naujai pažvelgti į kultūrinį bei istorinį krašto palikimą, jo žmones ir reikšmingas asmenybes.
- ❖ Nacionalinis projektas „**Auginkime vieni kitus**“ skirtas draugystės ryšių puoselėjimui, saugesnės ir draugiškesnės aplinkos mokykloje kūrimui. Jo metu vyresnieji mokiniai taps mažesniųjų mokinių globėjais, vyresniaisiais draugais: žaidžiant, kuriant ir veikiant kartu, padedant mokytis bus pasirūpinta silpnesniais bendruomenės nariais, kuriami draugystės ir pasitikėjimo ryšiai tarp įvairaus amžiaus mokinių, įveikiamos patyčios ir susvetimėjimas.
- ❖ Nacionalinis projektas „**Skaidrumo laboratorija**“ skirtas skaidrumui, teisingumui, sąžiningumui, pasitikėjimui ir savipagarbai ugdyti - tiek mokyklose, tiek vietos bendruomenėse, tiek visuomenėje. Jo metu bus stiprinamas moksleivių domėjimasis skaidrumo svarba bei korupcijos žala, mokomasi kasdieniniame gyvenime siekti teisingumo ir elgtis garbingai bei sąžiningai.

Bet kokios veiklos imtis ir ją sėkmingai įgyvendinti mokykloje padeda gerai veikianti mokinių savivalda. Todėl kartu su nacionaliniais projektais, kiekvienai mokyklai siūlome įsieti arba atnaujinti mokinių **savivaldos modelį**, kurio aprašymą rasite šio teksto pabaigoje. Realiai veikianti mokinių savivalda padeda bendram veiksmui suburti ir lengviau organizuoti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina

reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo modelius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, leidžia savarankiškumui bei aktyvumui plisti, lengviau generuoti naujas idėjas ateičiai.

Projektus mokyklose Jums padės įgyvendinti mūsų suburtos konsultantų ir ekspertų komandos, kurių kontaktus rasite puslapyje www.kuriamerespublika.lt.

Ten pat bus teikiamos ir nuolat atnaujinamos įvairios rekomendacijos, kaip sėkmingiau įgyvendinti kiekvieną iš projektų (pvz., projektui „Atgal į ateitį“ – kraštotyrininkų, istorikų patarimai, projektui „Auginkime vieni kitus“ – socialinių darbuotojų, psichologų rekomendacijos, o projektui „Skaidrumo laboratorija“ – su korupcija kovojančių organizacijų komentarai).

O dabar siūlome susipažinti su kiekvienu iš nacionalinių projektų ir, pasirinkus vieną, du ar net visus tris, įgyvendinti juos savo mokykloje ar bendruomenėje!



Pilietinės visuomenės institutas

2014 metai

Atgal į ateitį

Kas tai?

„Atgal į ateitį“ – tai vienas iš trijų Lietuvos mokykloms siūlomų nacionalinių projektų. Jis skirtas Lietuvos, kaip tėvynės, – tėvų ir protėvių žemės, – geresniam pažinimui, išgyvenimui ir supratimui.



Šis projektas - tai sudėtinė projekto „Kuriame Respubliką“ dalis. Jis kilo iš Alytaus Putinų, Kalvarijos Sangrūdų, Šiaulių Didždvario gimnazijų ir Kauno rajono Zapyškio pagrindinės mokyklos pilietinių iniciatyvų, įgyvendintų pirmajame projekto „Kuriame Respubliką“ etape.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką svarbu domėtis savo žemės praeitimi, jos kultūros palikimu, joje gyvenusiais ir gyvenančiais žmonėmis? Nes Respublika – piliečių bendruomenė – yra ne tik gyvųjų, bet ir prieš mus gyvenusių ir po mūsų gyvensiančių žmonių bendrija. Kad mūsų Respublika būtų gyva ir stipri, mums reikalingos mūsų tėvų ir protėvių patirtys. Žemė tampa mūsų Tėvyne tik tada, jei ji turi savo istoriją, jei mes mokame joje įžvelgti savo tėvų ir protėvių gyvenimo ženklus, jei šiuos ženklus branginame, jų neužmirštame. Per okupacijos metus daug Lietuvos kultūros paveldo dalykų sunyko ar visai išnyko, istorinė atmintis nusilpo. Jaunimas šiandien gali tautos atmintį atgaivinti, paveldą prikelti ir sudominti juo vyresnes kartas.

Taigi projektu „Atgal į ateitį“ siekiama paskatinti mokyklų ir vietos bendruomenes:

- ❖ domėtis savo kraštu, geriau pažinti jo istoriją, žmones, kultūros palikimą, gamtą;
- ❖ atrasti gyvą tėvynės istoriją kaip savą, įdomią, jaunam žmogui svarbią asmeninės patirties dalį;
- ❖ išmokti savo kraštą tyrinėti – ieškoti apie jį duomenų įvairiuose šaltiniuose, kaupti archyvinę, istorinę ir muziejinę medžiagą, ją eksponuoti, atrasti dar neatrastas ar užmirštas krašto įdomybes;
- ❖ kurti dialogą tarp kartų, pažinti svarbias vyresnių žmonių patirtis, užrašyti ir išsaugoti jų pasakojimus ir atsiminimus;
- ❖ atgaivinti, pažymėti vietos ir krašto įdomybes, pristatyti ir atverti jas kitiems;
- ❖ kurti, gauti vietos ir krašto žygeivių, kraštotyrininkų draugijas, sambūrius, išplėtoti Lietuvoje gyvą visuomeninio kultūrinio turizmo tinklą.

Kodėl verta dalyvauti?

Visų pirma, kartu veikdami ir patirdami daug įdomių įspūdžių jūs „atrasite iš naujo“ užmirštus ar mažiau žinamus Lietuvos ir savo vietovių istorinius, kultūrinius bei gamtos paminklus: surinksite apie juos medžiagą, juos sutvarkysite, pritaikysite turistų maršrutams, patys keliausite, šiuos maršrutus išmėginsite, juos „išviešinsite“ – padarysite žinomus visuomenei, užmegsite ryšius su kitų Lietuvos mokyklų turistų ir žygeivių grupėmis, keliausite vieni kitų parengtais maršrutais. Taip pat galėsite surinkti, įamžinti, nauju žiūros kampu įvertinti ir visuomenei pateikti visai Lietuvai, jos istorijai ir kultūrai svarbias žmonių patirtis, atsiminimus ir išgyvenimus.

Antra, mokyklos bendruomenė, kartu veikdama, taps darnesnė, draugiškesnė, atviresnė pasauliui ir istorijai, taigi – ir išmintingesnė. Ji įgaus drąsos kurti, veikti, dalintis idėjomis, ir jas kartu įgyvendinti. Įgytos sėkmingos patirtys suteiks pagrindą aktyviai dirbti toliau, kartu veikti tose pačiose ir kitose komandose.

Trečia, sustiprės projekto dalyvių asmeniniai bei komandinio darbo įgūdžiai. Bus atskleidžiami talentai – būsimų istorikų, muziejininkų, geografo, režisierių, aktorių, rašytojų, žurnalistų, kelionių gidų, renginių ir darbo organizatorių. Projekto veikla galės tapti prasmingu ne tik neformaliojo ugdymo, bet ir laisvalaikio užsiėmimu. Tai bus proga patirti, jog gali keisti aplinką, užsispirti ir pasiekti tikslą, nenuleisti rankų susidūres su iššūkiais.

Ketvirta, projektas padės mokyklai atnaujinti, pagyvinti humanitarinių ir socialinių dalykų – istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros, geografijos ir kitų – turinius ir bei metodus, papildys juos pačių mokinių atliekamais krašto istorijos, kultūros, gamtos tyrinėjimais.

Penkta, projektas padės mokykloms užmegzti tarpusavio bendradarbiavimo ryšius, sukurti ilgalaikius bendradarbiavimo tinklus, galinčius plėstis, įtraukti naujas bendradarbiavimo formas ir turinius.

Ką ir kaip veiksime?

Visas veiklas galima skirstyti į keletą etapų ir krypčių. Bendriausieji veiklos etapai gaivinant, puoselėjant, atkuriant krašto istorinę atmintį yra šie:

Pasirengimas veiklai

a. Komandos subūrimas. Nutarus imtis šio nacionalinio projekto reikėtų savo sprendimu visų pirma pasidalinti su tais, kam toks projektas galėtų būti įdomus. Pradėti galima ir nuo mažesnės iniciatyvinės grupelės – svarbu užsidedimas ir ryžtas. Šioje grupėje reikėtų aptarti, kodėl tokio projekto imatės, ko iš jo tikėtės, kokios jo pagrindinės idėjos. Labai svarbu pradėjus veikti kiekvienam komandos nariui apie projektą papasakoti kitiems ir pakviesti (!) kitus prisijungti. Taip pat verta pagalvoti – gal susibūrusi jūsų projekto komanda galėtų veikdama tapti mokyklos Žygeivių klubu, Kraštotyros draugija, Atminties brolija, Valkatų ar Vaikščiotojų bendrija ar dar kokia nors pastovia ir moksleiviams patrauklia organizacija? Patarimas: atkreipkite dėmesį ne tik į visur dalyvaujančius draugus bet ir į (kol kas) ne tokius aktyvius – talentai slypi visur! 😊

b. Vaidmenų, atsakomybių pasidalinimas komandoje. Projekto sėkmei labai svarbu, kad komandos nariai vieni kitus palaikytų, pasitikėtų vieni kitais. Tai lengviau pasiekti jau nuo pat pradžių aiškiai pasidalinus atsakomybėmis – darbais, veiklos sritimis. Atsakomybėmis ir vaidmenimis pasiskirsčius, remiantis savanoriškumo principu, kiekvienam būtų malonu komandoje dirbti. Dėmesį reikėtų atkreipti ir į tai, kad pasidalinimas vaidmenimis ir atsakomybėmis susijęs su įsipareigojimu – kiekvienas pasižadantis ką nors nuveikti, turėtų būti rimtai pasiruošęs tai ir įgyvendinti. Jei konkrečios atsakomybės prisiėmimas atrodo kaip itin didelis iššūkis, rekomenduotina pradžiai prisiimti mažiau, bet realiai ketinamų nuveikti darbų.

Galimi vaidmenys ir atsakomybės komandoje:

- 1. Darbų koordinatorius** – atsako už komandos reguliarius susibūrimus, kitų komandos narių veiklos suderinimą, komunikaciją tarp komandos narių.
- 2. Projekto viešųjų ryšių specialistas** – atsako už koordinuotą informacijos sklaidą mokykloje, bendruomenėje ir už jos ribų. Už komandos atradimų pristatymus. Nors projekto viešųjų ryšių specialistas informacijos sklaidą koordinuoja, apie savo atradimus pasakoti galima ir net skatintina tai daryti visiems – tėvams, draugams, kaimynams, o gal net simpatiškiems bendrakeiviams autobuso stotelėje 😊
- 3. Projekto metraštininkas** – atsako už medžiagos apie nuveiktus darbus rinkimą, pačių darbų aprašymą.
- 4. Bendradarbiavimo koordinatorius** – mezga ir palaiko santykius su kitomis mokyklomis ir partneriais (muziejais, bibliotekomis, seniūnija ir pan.).

5. **Interviuotojas, žurnalistas** – susitaria su įdomiais žmonėmis dėl interviu vietos ir laiko, parengia klausimus ir ima interviu, pasirūpina, kad režisierius ir operatorius jį įrašytų
6. **Režisierius, operatorius** – fiksuoja renkamą medžiagą, kuria dokumentinius filmus apie pasirinktus kultūros, gamtos paminklus, asmenybes;
7. **Kita**. Pradėjus projektą įgyvendinti vaidmenų ir atsakomybių gali būti ir daugiau – muziejininko, archyvaro, gido, turistinių žygių vadovo ir kitų.

c. Mokinių savivaldos komandoje ir mokykloje sustiprinimas. Sėkmingam projektui labai svarbu, kad visi (ir ne tik mokiniai, bet ir mokytojai) į jį įsitraukiantys jaustųsi esą lygiaverčiai partneriai, galintys kelti savo idėjas, aptarti jas su kitais ir kartu su komanda jas įgyvendinti. Į kiekvieną mintį reikėtų atsižvelgti ir jas kartu aptarti. Projektui įgyvendinti labai svarbu pasitelkti mokyklos moksleivių savivaldą, jos institucijas. Jos gali padėti paversti jūsų projektą visos mokyklos reikalu, užtikrinti jo visuotinumą ir tęstinumą. O projekto metu susiformavę pasitikėjimo, pagalbos ir pagarbos vienas kitam, produktyvaus darbo santykiai gali sustiprinti pačią moksleivių savivaldą.

d. Projekto partnerių paieška. Pagalvokite, kas galėtų prie jūsų įgyvendinamo projekto prisidėti, kas galėtų jums talkinti, kam būtų naudinga kartu jį įgyvendinti. Gal jūsų partneriais galėtų būti vietos muziejus, archyvas, viešoji biblioteka, turizmo informacijos centras, seniūnija, savivaldybė, vietos kraštotyrininkai, aukštųjų mokyklų dėstytojai, iš jūsų vietovių kilę mokslininkai, į pensiją išėję jūsų mokyklos mokytojai, visuomeninės organizacijos, žygeivių klubai, vietos spauda, žurnalistai, kitos mokyklos? Užmegzkite su jais ryšius, pristatykite savo projekto idėją, susitarkite dėl bendradarbiavimo.

e. Projekto krypties mokykloje nubrėžimas. Susipažinimas su jau kitų surinkta informacija, objektų, įdomių žmonių, apie kuriuos informacijos stinga, nustatymas. Pradedant darbuotis visada svarbu susižinoti, kas būsime veiklos lauke jau nuveikta ir surasti bei pagalbėti, kaip savo darbu būtų galima prasmingai jau esančią informaciją bei kitų veiklas papildyti. Gal susibūrus verta visų pirma susirasti patį geriausią gidą ir išeiti su juo į ekskursiją po vietovę, seniūniją, miestą? O gal galima pradėti nuo apsilankymo vietos muziejuje ir pokalbio su patyrusiu muziejininku ar kraštotyrininku? Taigi pasirengdami atlikite reviziją: galima susidaryti jau žinomų, įdomių vietos istorijos, kultūros, gamtos objektų suvestines, naudingų nuorodų internete, knygoje, straipsniuose, muziejų ekspozicijose sąrašus. Jūsų projekto partneriai muziejininkai, kraštotyrininkai, bibliotekininkai, švietimo bei turizmo centrų darbuotojai čia galėtų labai pagelbėti, nurodydami informacijos šaltinius bei objektus, tad labai svarbu jau pačioje pradžioje identifikuoti žmones, galinčius padėti „atrasti“ savo krašto įžymybes.

Pagrindiniai klausimai čia būtų šie: Ar jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje yra įdomių, jums ir kitiems svarbių istorinių, kultūrinių, gamtos objektų? Kas apie juos yra žinoma? Gal yra menkiau žinomų, ignoruojamų, apleistų, užmirštų, sunykusių? Ar visos lankytinos jūsų vietovės vietos yra deramai pažymėtos? Ar apie jas galima rasti pakankamai informacijos interneto svetainėse? O gal jau žinomus objektus galima pristatyti kitaip, su nauja intriga? Ar jūsų mokykloje, seniūnijoje, savivaldybėje yra kraštotyros muziejai, ar jie gyvi, lankomi, ar turtingos, šiuolaikiškos ar nuolat kaupiamos ir atnaujinamos jų ekspozicijos? Ar jūsų mokykla turi archyvą, kokia medžiaga ten sukaupta ir kaupiama? Kokios įdomios, daug patyrusios asmenybės gyvena jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje ar kas nors yra surinkęs, įrašęs jų atsiminimus, pasakojimus? Gal seni ir vieniši jūsų vietovės žmonės turi išsaugoję turtingus šeimos archyvus – laiškus, dienoraščius, nuotraukų albumus, filmuotą medžiagą - ir neturi kam jų palikti? O gal jūsų vietovėje gyvena puikių pasakotojų, dainininkų, kurių dar nėra aplankę tautosakos rinkėjai? Taigi aptarę tokius klausimus, išsiaiškinkite, kokia prasmingiausia būtų jūsų veiklos kryptis – kas be jūsų pastangų liktų nenuveikta, neatrasta, neprikelta. Po argumentuotos diskusijos pasirinkite savo mokyklos veiklos kryptį arba kryptis.

e. Projekto tikslų, uždavinių ir siektinų rezultatų apibrėžimas. Pasirinkus projekto kryptį, būtina komandos diskusijas tęsti toliau ir jose apibrėžti pagrindinius projekto tikslus, uždavinius, sutarti, kokių galutinių

projekto rezultatų ir kaip sieksite. Kaip tuos rezultatus pamatuosite, įvertinsite ir pristatysite? Kam tie rezultatai bus skirti, kokią išliekamąją vertę jie turės, kas galės jais naudotis?

f. Komandos įgūdžių formavimas. Su ankstesniame etape identifikuotaisiais pagalbininkais pasiruoškite veikloms: sužinokite, kaip teisingai aprašyti (ir kokią konkrečią informaciją reiktų rinkti) norint pristatyti istorinius ar gamtos paminklus, įdomias asmenybes; kaip reikia kalbinti pašnekovus ir atlikti interviu, kokius klausimynus bei anketas tiems interviu reiktų iš anksto pasirengti; kaip filmuoti, montuoti video medžiagą; kaip sutvarkyti objektus (kokius leidimus iš kokių institucijų (savivaldybės, urėdijos ar pan.) turite gauti, kokias medžiagas naudoti ir pan.), kur jūsų surinkta medžiaga bus kaupiama, saugoma, eksponuojama.

Veiksmas

a. Veiklų pagal pasirinktąsias kryptis įgyvendinimas (žr. aprašus žemiau).

b. Nuolatinis atradimų pristatymas, dalinimasis informacija su mokyklos bei miesto ar kaimo bendruomene, kitomis projekte dalyvaujančiomis mokyklomis, žiniasklaida. Be straipsnių ar informacinių pranešimų, radijo laidų, galite rengti parodas, pristatymus, dalinti informacinius lankstinukus ar rengti *flash-mobus*. Išlaisvinkite vaizduotę!

c. Nuolatinis bendradarbiavimas su partneriais ir naujų partnerių bei rėmėjų (panašia veikla užsiimančiųjų, prie mokyklos veiklų savo darbu, žiniomis prisidėti ar veiklas paremti galinčiųjų) **paieška**. Pavyzdžiui, gal jus dominančios informacijos kitų miestų bibliotekose gali paieškoti jūsų jau studijuojantys draugai, buvę mokyklos auklėtiniai, o tam tikrą vietovę papuošti gali padėti sodininkų bendrija? Gal atsakingą jūsų veiklą norėtų paremti vietos verslininkai, seniūnija ar savivaldybė? Juk rimta jūsų veikla gali paskatinti kultūrinį turizmą ir tapti naudinga vietos verslui. Gal prie jūsų projekto sutiktų prisidėti panašia veikla užsiimančios nevyriausybinės organizacijos?

Veiklos kryptių gairės

Pagrindinės veiklos kryptių gairės „grįžtant į ateitį“ yra šios:

I. **Informacijos apie istorinius bei kultūrinius objektus jūsų aplinkoje atradimas, kaupimas ir pristatymas visuomenei.** Galbūt nieko nežinome apie šalia mokyklos esantį apleistą parką? Gal niekada nepagalvojome, kam pastatytas paminklas, kurį praeiname kasdien? O gal viskas aplinkui žinoma, ir aišku, bet taip nuobodu ir tolima... Atnaujinkime žinias! Istorija mus supa kiekviename žingsnyje, bet ar galime atvykusiam į savo miestą ar rajoną papasakoti apie tą istoriją ką nors išties įdomaus? Tapkite istorijos detektyvais, ieškokite naujų, įdomių faktų, vaizdinės medžiagos - įdomybių tikrai rasite, o gal daugiau pasidomėjus paaiškės, jog gyvenate pačiame neįtikėčiausiame, įdomiausiame kampelyje!

Pavyzdžiui, Šiaulių Didždvario gimnazijos komanda pasidomėjusi daugiau pribloškė Šiaulių miesto gyventojus – pasirodo, šalia gimnazijos vešintis parkas, kaip byloja legenda (bet abejoja rimti istorikai☺), net buvo virtęs vieno pirmųjų skrydžių oro balionu pakilimo aikštele.

Labai svarbu atrastą ir surinktą informaciją sisteminti, jungti, derinti, plėsti. Ištyrinėjus įdomiausius, jūsų atrastus, atgaivintus paminklus, informaciją apie juos verta sujungti su gerai žinoma informacija apie kitus jūsų vietovės objektus. Taip pavyktų sukurti vieningą duomenų bazę, interneto svetainę, o gal ir leidinį apie jūsų vietovės, seniūnijos lankytinas vietas. O gal pavyktų parengti ir naują vietovės turistinį žemėlapij?

Patarimas: randate jums patiems įdomią istoriją – būtinai papasakokite apie ją kitiems! Įjunkite ją į bendrą pasakojimą apie savo vietovę.

II. **„Asmenybių bankas“.** Istorinę krašto atmintį saugo ne tik pastatai, paminklai, miškai ar vandenys – ji „užkoduota“ ir žmonių prisiminimuose. Štai, Alytaus Putinų gimnazijos moksleiviai surinko

atsiminimus iš savo rajono tremtinių ir politinių kalinių – ir ne tik surinko, bet ir sukūrė keletą dokumentinių filmų, nubraižė tremtinių tremties vietų žemėlapi.

Taigi komanda gali pasirinkti a) tam tikrą istorinei atminčiai svarbią ir įdomią žmonių grupę; b) įdomią, svarbią temą ir surinkti atsiminimus – gyvąją istoriją. Keletas idėjų: istorinės vietos, šventės, papročiai, tremtiniai ir politiniai kaliniai, partizaninis judėjimas Lietuvoje, sovietinio gyvenimo patirtys, „dainuojančioji revoliucija“ – Sąjūdis; c) kūrybingas asmenybės, gerus pasakotojus, tautosakos pateikėjus (tyrinėtojų dar neaplankytus dainininkus, pasakų sekėjus, anekdotų pasakotojus); d) kasdienei istorijai svarbią galimą muziejinę, archyvinę medžiagą: surinkti senus vietas žmonių laiškus, dienoraščius, nuotraukas ir jas tinkamai aprašyti.

Kalbintų žmonių atsiminimų įrašus, jų padovanotą šeimos archyvų medžiagą ar jos kopijas galima ne tik panaudoti pristatant tam tikrą temą, objektą, bet ir jiems patiems pritarus – pačius kalbintuosius nurodyti kaip istorinių įdomybių gidus, žmones, pas kuriuos verta ekskursijoms pasisvečiuoti. Jūsų sukaupta medžiaga gali tapti svarbia mokyklos ar vietos muziejaus fondų ar eskpozicijos dalimi.

III. **Svarbių istorinių vietų sutvarkymas, pritaikymas turizmui.** Galbūt surinkote daug medžiagos apie istorinius įvykius menančią vietą, bet ji tokia apleista, jog gėda ją kam ir parodyti? Atsakingai pasirengę (būtina pasikonsultuoti su paveldosaugininkais, gauti reikiamus leidimus) galite ją atnaujinti! Tai bus jūsų indėlis, kuris primins bendruomenei šios vietos svarbą, pageršins aplinką, o gal net taps nauju traukos centru. Štai Kauno rajono Zapyškio komanda sutvarkė krašto istoriją dar nuo pagonybės laikų pasakojančio upelio pakrantes, pastatė lieptelį, informacinį stendą – dabar ne tik čia užsukę keliautojai, bet ir vietiniai gyventojai daugiau žinos ir apie upelį, ir apie istorijas, kurias šis upelis pasakoja.

IV. Nesvarbu, ką veiktumėte – rinktumėte medžiagą, atsiminimus, tvarkytumėte istorines vietas - **savo atradimais būtinai pasidalinkite su kitais ir pasirenkite jiems apie savo gyvenamąsias vietas daugiau papasakoti.** Taigi surinktą medžiagą galite sujungti į įdomius turistinius (gal net orientacinius, su tam tikromis užduotimis, paslėptais „lobiais“?) maršrutus, pasirengti tapti jaunaisiais gidais (čia praverstų ir jūsų parengti intriguojantys maršrutų aprašymai, informaciniai lankstinukai, žymėjimo ženklai lankomose vietose). O kad galėtumėte ir maršrutus, ir savo gidų gebėjimus iš karto pritaikyti praktiškai, kvieskite pas save mokyklas iš savo bei kitų rajonų bei važiuokite į svečius pas jas! Bendraukite, keliaukite, renkite kultūrinės vakarones, „istorines naktis“ – ir daug naujo apie save ir kitus sužinosite, ir naujų pažinčių rasite. Štai Kalvarijos Sangrūdės mokykla savo parengtais turistiniais maršrutais nudžiugino svečius net iš Lenkijos – Punsko moksleivius. – Nacionalinis projektas „Atgal į ateitį“ gali sukurti visos Lietuvos turizmo maršrutų tinklą, kuriuo galėtų naudotis ne tik mokyklos, bet ir kiti visuomenės nariai, užsienio turistai. .

Patarimas: mokyklų administracijoms iš anksto susitarus, gali pavykti priimančioje mokykloje gauti ir nakvynę.



Labai svarbu įgyvendinus projekto veiklas aptarti savo patirtis, įvertinti pasiektus rezultatus, numatyti, kas ir kaip projektą tęs, kitamet ir tuomet, kai jūs pabaigsite mokyklą.

Ką nuveiksime?

Siekiami rezultatai mokykloje:

- Veikdami kartu sukursime draugiškesnę, atviresnę, išmintingesnę mokyklos bendruomenę, kuri geriau pažins savo kraštą ir jo istoriją.
- Atgaivinsime, sustiprinsime ar sukursime moksleivių kraštotyros, žygeivių, jaunųjų istorikų ar kitą draugiją, kuri liks gyvuoti mokykloje, mums ją pabaigus.
- Atnaujinsime, praturtinsime, atgaivinsime ar įsteigsime mokyklos kraštotyros muziejų, kurio fonduose bus kaupiama ir ugdymui naudojama svarbi vietovės istorinė medžiaga.
- Atnaujinsime ir padarysime įdomesnes ne tik pilietiškumo, bet ir istorijos, geografijos, lietuvių kalbos ir literatūros bei kitas pamokas.
- Padėsime savo kraštą ir Tėvynę atrasti kitiems – bendraamžiams, jaunesniems ir vyresniems už save.

Siekiami rezultatai Lietuvoje:

- Atgaivinsime, pažymėsime ir pristatysime vietos ir krašto istorijos, kultūros, gamtos įžymybės, sudarysime, išplėtosime Lietuvos vietovių kultūrinio turizmo maršrutų tinklą.
- Sukursime nacionalinį interaktyvų tinklą, kuriame pateiksime mokyklų pagal bendrą metodiką parengtus paminklų aprašus, nuotraukas, audio ir video medžiagą, turistinius maršrutus.
- Sukursime, atgaivinsime Lietuvos jaunimo kraštotyryninkų, žygeivių judėjimą, išplėtosime mokyklų ir šeimų kultūrinį turizmą.
- Sukursime platų kultūrinio bendradarbiavimo tarp mokyklų tinklą.

Svarbu!

„Atgal į ateitį“, kaip ir kitų „Kuriame Respubliką“ nacionalinių projektų, tikslus bus lengviau pasiekti, jei vykdydami projektą peržvelgsime, atnaujinsime ir sustiprinsime mokykloje veikiančią moksleivių savivaldos modelį. Gerai veikianti moksleivių savivalda padeda bendrai veiklai suburti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, leidžia savarankiškumui stiprėti, sėkmingiau generuoti naujas idėjas ateičiai.

Rekomendacija mokykloms: šio projekto įgyvendinimui gali būti skiriamos ne tik pilietinio ugdymo, bet ir istorijos, geografijos, lietuvių literatūros ir kalbos pamokų valandos. Pagal moksleivių parengtus maršrutus, pristatomą medžiagą gali būti rengiamos pažintinės dienos mokykloje, kurių metu mažesni ar kitomis veiklomis užsiėmę moksleiviai galėtų susipažinti su surinkta kraštotyryne medžiaga, dalyvauti turistiniuose, orientaciniuose žygiuose, vakaronėse.

Ir nepamirškime – veikti ir istoriją atrasti turi būti smagu! Jei taip nėra – pirmiausia pasukime galvą ir pakeiskime žiūros kampą. Arba pasikonsultuokime su kitais :) Visus sunkumus įmanoma įveikti, jei tik turėsime noro ir entuziazmo!

Naudingos nuorodos:

Gyvoji krašto enciklopedija „Gražitumano“: www.GraziTuMano.lt

Auginkime vieni kitus

Kas tai?

„Auginkime vieni kitus“ – tai vienas iš trijų Lietuvos mokykloms siūlomų nacionalinių projektų. Jis skirtas moksleivių draugystės ir solidarumo ryšiams stiprinti, saugesnės ir draugiškesnės aplinkos mokykloje kūrimui.



„Auginkime vieni kitus“ - tai sudėtinė projekto „Kuriamoje Respublikoje“ dalis. **Projekto iniciatoriai** – Ukmergės Dukstynos pagrindinė mokykla, Kauno rajono Domeikavos gimnazija, Jonavos Raimundo Samulevičiaus progimnazija.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką yra svarbu stiprinti jaunimo draugystės, pasitikėjimo ir solidarumo ryšius, ugdyti jų savigarbą ir savivertę? Nes orių piliečių draugystė ir solidarumas, jų tarpusavio pasitikėjimas yra būtinas Respublikos, politinės bendruomenės, pagrindas. Per sovietinės okupacijos metus Lietuvoje sunyko žmones jungę pasitikėjimo ir draugystės saitai. Jų nepavyko atkurti ir atgavus nepriklausomybę: viešajame Lietuvos gyvenime vyrauja visuomenės grupių varžybos, kova, kurią dažnai lydi patyčios. Taigi jaunimas turėtų pamėginti kurti kitokią Lietuvą – bendradarbiaujančią, solidarią ir draugišką, Lietuvą be patyčių.

Siūlomas „**Auginkime vieni kitus**“ **projektas** yra paremtas jaunesniųjų ir vyresniųjų mokinių bendravimu ir bendra veikla. Vyresnieji mokiniai tampa jaunesniųjų mokinių draugais ir globėjais, kartu kuria, žaidžia bei mokosi.

Projekto tikslas – sumažinti mokinių susvetimėjimą ir patyčias, sukurti draugiškesnę aplinką mokykloje, sustiprinti tarp mokinių draugystės ryšius, bendra veikla ugdyti jaunesniųjų mokinių savivertę ir pasitikėjimą savimi, vyresniųjų mokinių socialinę raišką ir pilietinę atsakomybę.

Kodėl verta dalyvauti?

Lietuvoje nemaža dalis mokinių nesijaučia saugūs mokykloje, yra vieniši, patiria patyčias. Tai ypač aktualu tylesniems, mažiau bendraujantiems, nedrįstantiems atsiverti ar parodyti savo talentų mokiniams. Nesaugumo jausmas lemia blogesnę savijautą ir nepasitikėjimą savimi, daro neigiamą įtaką mokymosi rezultatams. Juk kiekvienas iš mūsų nori būti saugus ir pripažintas, turėti draugų ir gerai jaustis ☺

Dalyvavimas projekte „Auginkime vieni kitus“ būtų naudingas visiems jo dalyviams, nes, visų pirma, padeda kurti saugesnę ir draugiškesnę aplinką mokykloje: mokiniai turės galimybę pažinti vieni kitus, susirasti draugų, drąsiau jaustis mokykloje, laisviau bendrauti.

Antra, mokiniai įgys bendravimo įgūdžių, atsakomybės, pasitikėjimo, orumo, bus skatinama savanoriystė, globa ir rūpinimasis mažesniais, silpnesniais.



Galiausiai mokiniams bus sukurta galimybė atsiskleisti kūrybiškumą skatinančioje aplinkoje, keisti savo požiūrį į alternatyvias laisvalaikio praleidimo galimybes. Kartu pagerės mokymosi rezultatai, pats mokymasis taps įdomesnis ir dėl to sėkmingesnis.

Ką ir kaip veiksime?

„Auginkime vieni kitus“ projekto pagrindinis principas yra vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių bendra veikla, vyresniųjų mokinių globa ir pagalba mažesniesiems. Patį projektą galima įgyvendinti keliais būdais:

- a. žaidžiant mokomuosius žaidimus, prasmingai leidžiant laisvalaikį, kartu kuriant – muzikuojant, vaidinant, tapant, rašant, kartu sportuojant, iškylaujant ar dar kitaip bendrai veikiant. Ši veikla padeda mokiniams pažinti vieniems kitus, susidraugauti, įgyti pasitikėjimo savimi;
- b. mokantis, kai vyresnieji mokiniai tampa jaunesniųjų globėjais, padeda jiems atlikti namų darbus ir mokytis;
- c. mokymosi, žaidimo ir kūrybos veiklas įvairiai derinant, atrandant įvairių šių veiklų kombinacijų. Taigi šias veiklas galima įgyvendinti tiek atskirai, tiek ir visas kartu, tačiau laikantis pagrindinio projekto principo – skatinant draugišką ir pagarbų skirtingo amžiaus mokinių tarpusavio bendravimą.

Veiklos kryptių gairės:

(I) Mokinių bendravimo ir draugystės stiprinimas žaidimais, kūryba ir kita neformalia veikla.

Pirmasis projekto įgyvendinimo variantas yra mokinių bendravimas žaidžiant, kuriant, sportuojant ir užsiimant kitokia bendra veikla. Šis variantas labiau tinka pagrindinėms mokykloms ir progimnazijoms, kur amžiaus ir socialinių įgūdžių skirtumas tarp vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių yra mažesnis. Tačiau jį galima įgyvendinti ir visose Lietuvos mokyklose.

Susipažinimo žaidimas „Judesys“

Visi žaidimo dalyviai stovi ratu. Pirmasis pasako savo vardą ir parodo kokį nors judesį. Už jo esantis pasako savo vardą, parodo prieš tai buvusį judesį ir prideda savo. Trečiasis pasako savo vardą ir parodo du (eilės tvarka) judesius ir prideda savo. Ir taip iki rato pabaigos. Suklydus bent vienam dalyviui, žaidimas pradedamas iš naujo, kol visi mokiniai prisimena ir gali pakartoti vienas kito vardus ir judesius.

Judesiai tampa šokiu. Vėliau grupė kartu gali išmokti visus judesius eilės

Šis projekto variantas yra veiksmingas, kai siekiama draugiško mokinių bendravimo, nes žaidimas yra pagrindinė jaunesnio amžiaus mokinių veikla. Tinkamai organizuotas žaidimas padeda formuoti vertingas vaiko savybes, moko bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais. Žaisdamas vaikas skatinamas derinti savo ir kitų interesus. Žaidimas padeda ne tik pažinti aplinką, pasaulį, bet ir patį save: giliau įsisąmoninti savo mintis, jausmus, aiškiau mąstyti, jis mokosi analizuoti, apibendrinti, veikti kartu.

Pavyzdžiui, šią idėją savo mokykloje įgyvendinę Ukmergės Dukstynos pagrindinės mokyklos mokiniai ir mokytojai pastebėjo, jog skirtingų klasių mokiniai susidraugavo, pradėjo saugiau jaustis mokykloje ir laisviau bendrauti. Projektas patiko tiek vyresniesiems, kurie galėjo pasijusti jaunesniųjų mokinių vyresniaisiais draugais, jais rūpintis, tiek

mažesniesiems mokiniams, kurie jautėsi saugiau turėdami vyresniųjų draugų.

Pasirengimas. Kad projektas būtų sėkmingas, pirmiausia labai svarbu jam pasirengti – sudaryti tikslinę grupę bei ją apmokyti. Į tikslinę grupę reikėtų atrinkti dalį jaunesniųjų ir dalį vyresniųjų klasių mokinių. Priklausomai nuo mokyklos tipo, jaunesnieji mokiniai gali būti pirmokai-penktokai, o vyresnieji – aštuntokai – dešimtukai.

Ruošiantis projektą įgyvendinti gimnazijose, rekomenduojama į veiklas įtraukti dalyvius ne tik iš tos gimnazijos, bet ir kitos mokyklos, kurioje mokosi jaunesni mokiniai. Tokiu atveju tikslingą vyresnių mokinių grupę galima sudaryti iš gimnazijos mokinių, o į jaunesniųjų grupę pakviesti kitos mokyklos (pradinės, pagrindinės, progimnazijos) mokinius.

Į jaunesnių mokinių grupelę reikėtų atrinkti mažiau savimi pasitikinčius, tylesnius mokinius arba tuos, kurie turi kokių nors bendravimo su bendraamžiais problemų, sunkiau pritampa klasėje, yra patyrę patyčių ir t.t. Atrinkant mokinius labai svarbi būtų mokytojų, socialinio pedagogų ar net tėvų pagalba – jie galėtų patarti ir nurodyti tuos mokinius, kuriems dalyvavimas veikloje būtų naudingiausias.

Į vyresniųjų mokinių grupelę praktiškai galima atrinkti visus norinčius: būtų naudinga, jeigu prisidėtų ne tik aktyviausi, bet ir mažiau mokyklinėje veikloje dalyvaujantys mokiniai. Prieš pradėdant bendras veiklas, būtina suorganizuoti vyresniųjų mokinių mokymus, kuriuos galėtų praveisti mokyklos socialinis pedagogas, psichologas ar kitas kompetentingas asmuo. Mokymų tikslas – suteikti vyresniems mokiniams žinių, kaip bendrauti su jaunesniais mokiniais.

Bendra veikla. Atrinkus mokinius į tikslingą grupę, galima pradėti bendrą veiklą. Reikėtų nusistatyti susitikimų tvarkaraštį ir jo laikytis, rekomenduojama bendrus vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių susitikimus rengti bent

kartą per mėnesį. Galimos veiklos:

Susipažinimo žaidimas „Komplimentas“

Žaidimo dalyviai susėda ratu. Kiekvienas dalyvis paeiliui pasako savo vardą ir komplimentą sau iš savo vardo pirmosios raidės. Pvz., „Aš esu Agnė ir aš esu atkakli“. Antrame rate galima ne tik pasakyti savo vardą ir komplimentą sau, bet ir pakartoti prieš save (dešinėje pusėje) sėdinčio dalyvio vardą ir pasakyti komplimentą jam iš jo vardo pirmos raidės (turi būti kitas komplimentas, nei tas, kurį jis pats pasakė). Pvz. „Aš esu Agnė ir aš esu atkakli, o mano dešinėje sėdi Darius, kuris yra darbštus“.

Žaidimas vėl žaidžiamas, kol apeina visas ratas. Šis žaidimas ne tik padeda susipažinti, bet ir ugdo vaikų pasitikėjimą savimi.

Žaidimas „Daiktas rankoje“

Kiekvienas dalyvis sugalvoja, kokį menamą daiktą turi rankoje (pvz. kamuolys, knyga, pieštukas ir pan.) ir tą daiktą pasako visai grupei. Daiktai surašomi ant lentos. Tuomet dalyviai be žodžių pradeda keistis turimais daiktais, kaip įmanoma daugiau kartų. Kažkuriuo momentu žaidimo moderatorius (pvz., mokytojas) žaidimą sustabdo ir kiekvienas dalyvis turi pasakyti, ką turi rankoje. Visi turimi daiktai vėl surašomi lentoje.

Diskusijai užduodamas klausimas: „Kodėl atsirado naujų daiktų, kodėl daiktai susidubliavo, kai kurie pradingo ir pan.?“

Išklausomos dalyvių nuomonės, po to moderatorius pristato žaidimo moralą – žmonės paprastai mano, kad svarbiausia mokėti kalbėti ir prisistatyti, o iš tiesų svarbiau yra mokėti išklausti (pirmiausiai save, po to kitus).

- ❖ Pirmiausia būtina susipažinti. Vyresnieji mokiniai gali prisistatyti jaunesniesiems, papasakoti, kas bus toliau veikama. Mokiniai sužino vienas kito vardus, pomėgius ir kt. Susipažinimą svarbu rengti ne tik pirmojo susitikimo metu, bet ir vėliau: prisiminti vienas kito vardą ir kitą informaciją, stengtis vis geriau vieniems kitus pažinti.
- ❖ Toliau galima žaisti bendrus žaidimus, kurių pavyzdžių gali suteikti mokyklos psichologė ar socialinė darbuotoja (taip pat žiūrėkite nuorodas teksto pabaigoje). Labai svarbu po kiekvieno žaidimo surengti jo refleksiją, aptarti, kas naujo buvo sužinota ir suprasta apie save ir savo draugus. Refleksijai turi būti skiriama pakankamai daug dėmesio, nes taip giliau įtvirtinami pasiekti rezultatai. Mokiniai kartu gali imtis ir kitų

bendrų veiklų – vykdyti kūrybines užduotis, groti, dainuoti ar šokti, piešti, aptarinėti perskaitytas knygas, diskutuoti ir t.t. Taip pat galima organizuoti bendras vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių išvykas, ekskursijas, sporto užsiėmimus, kartu rengti spektaklius, vaidinimus ir t.t.

Mokomųjų žaidimų kūrimas.

Viena iš siūlomų bendrų mokinių veiklų – mokomųjų žaidimų kūrimas. Šią veiklą pasiūlė Jonavos Raimundo Samulevičiaus mokyklos mokiniai sukūrė mokomuosius stalo žaidimus pilietiškumo tema, pavadintus „Aš – Lietuvos pilietis“ ir taip ne tik skatino skirtingo amžiaus mokinių bendravimą, bet kartu ir atnaujino pilietinį ugdymą mokykloje. Tokia veikla yra ypač tinkama progimnazijoms, nes pilietiškumas mokyklose yra pradedamas mokytis tik nuo devintos klasės, o jaunesni mokiniai yra mažai susipažinę su pagrindinėmis pilietiškumo sąvokomis. Tačiau iš esmės šios veiklos gali imtis visų Lietuvos mokyklų mokiniai, o žaidimų temos gali būti labai įvairios.

Pasirengimas. Ši veikla nereikalauja jokio specialaus pasirengimo, t.y. į veiklą gali būti įtraukti visų klasių, įvairių gebėjimų ir socialinių įgūdžių turintys mokiniai. Rekomenduojama sudaryti mokinių komandas iš vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių.

Veiksmas. Sudarytos mokinių komandos kuria stalo žaidimus įvairiomis temomis: renka informaciją, galvoja klausimus ir taip pat kuria pačių žaidimų apipavidalinimą: dėžutes, figūrėles ir t.t. Sukurtus žaidimus galima pristatyti įvairių mokyklos renginių metu, organizuoti tarpklasinius turnyrus, pristatyti kitoms mokykloms, neštis į vaikų dienos centrus ir žaisti kartu su ten būnančiais vaikais ir t.t.



Rezultatai. Vykdam šią veiklą sustiprinami mokinių socialiniai įgūdžiai, mokiniai susidraugauja, taip kuriama saugesnė mokyklos aplinka. Tačiau taip pat mokiniai įgyja ir naujų žinių, nes kurdami žaidimus jie taip pat ir mokosi. Toks mokymosi būdas yra ypač efektyvus tarp jaunesniųjų mokinių, nes mokymasis nenusibosta, pasirinkta veikla yra įdomi patiems mokiniams. Sukūrę žaidimus, mokiniai gali siūlyti juos žaisti ir kitiems, o taip perduodamos naujai įgytos žinios.

(II) Vyresniųjų mokinių pagalba mažesniems mokantis įvairių mokomųjų dalykų.

Kitas aptariamo projekto variantas – mokykloje organizuoti bendrą vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių mokymąsi. Vyresnieji mokiniai tampa jaunesniųjų mokinių „jaunaisiais mokytojais“, padeda jiems atlikti namų darbus, geriau įsisaugoti sunkiau suprantamus dalykus. Tokiu būdu ne tik sudaromos palankios sąlygos mokiniams siekti geresnių mokymosi rezultatų, bet kartu ir gerinami mokinių socialiniai įgūdžiai, stiprinami bendruomeniniai ryšiai, skatinamas mokinių socialinis aktyvumas ir užimtumas. Mokiniai ne tik mokosi, bet (kaip ir pirmajame projekto variante) bendrauja, susidraugauja, o taip yra kuriama saugesnė ir draugiškesnė mokyklos aplinka. Šis modelio variantas yra labiau tinkamas gimnazijoms ir vidurinėms mokykloms, kur yra daugiau vyresniųjų (devintų-dvyliktų klasių) mokinių, kurie jau turi pakankamai žinių ir įgūdžių imtis mokymo veiklos.

Pavyzdžiui, šią idėją įgyvendinę Kauno rajono Domeikavos gimnazijos vyresnieji mokiniai mokė mažesnius anglų kalbos. Projekto metu ne tik pagerėjo mokinių mokymosi rezultatai, tačiau ir mokyklos aplinka tapo saugesnė, nes įvairaus amžiaus mokiniai susidraugavo ir pradėjo geriau jaustis mokykloje.

Pasirengimas. Pirmiausia reikėtų atrinkti savanorius **vyresniųjų klasių mokinius**, kurie galės tapti jaunesniųjų mokinių mokytojais. Dalyvavimas turėtų būti savanoriškas, tačiau galima pasitelkti skirtingų dalykų mokytojų pagalbą rekomenduojant tam tikruose dalykuose pažangesnius mokinius. Tuomet reikėtų atrinkti **jaunesniųjų klasių mokinius**, kuriems reikalinga tam tikra mokymosi pagalba – čia taip pat galima pasitelkti mokytojų, taip pat ir tėvų rekomendacijas.

Rekomenduojama sudaryti vyresniųjų ir jaunesniųjų klasių mokinių grupes, keliems jaunesniems mokiniams priskiriant vieną vyresnįjį kuratorių.

Bendra veikla. Susiskirstę į grupes, mokiniai susitinka, bendrauja, kartu ruošia pamokas. Bendravimas gali vykti ne tik gyvai, bet ir kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, elektroniniu paštu, „Skype“ programa ir pan. Rekomenduojama vienam vyresniam mokiniui priskirti kelis to paties amžiaus mokinius, nes tuomet nebūtų didelio žinių ir įgūdžių skirtumo tarp mokomųjų ir galima būtų mokyti juos tų pačių dalykų.

Taip pat pravartu sukurti jaunųjų mokytojų tinklą elektroninėje erdvėje, kur būtų skelbiami savanorių „mokytojų“ kontaktai ir informacija, kokius dalykus jie galėtų padėti mokyti, o jaunesnieji mokiniai (ar jų tėveliai) galėtų į juos tiesiogiai kreiptis.

Patirties perdavimas per kitų bendruomenės narių patirtį.

Į visas aptartas veiklas – tiek mokymąsi, tiek kūrybą, tiek žaidimus, galima įtraukti ne tik tos pačios mokyklos mokinius, bet alumnus (buvusius mokinius), tėvus bei visus kitus mokyklos bendruomenės narius, kitų mokyklų mokinius ir t.t. Tokiu būdu būtų kuriami geresni santykiai ne tik tarp pačių mokinių, bet ir apskritai kuriama draugiškesnė aplinka tiek pačioje mokykloje, tiek bendruomenėje. Kitus bendruomenės narius į veiklas galima įtraukti keliais būdais:

Bendros veiklos su mokinių tėvais. Tėvus mokykloje galima įtraukti į įvairias veiklas: spektaklių kūrimą, sportines ar kitokias varžybas, viktorinas, vykti į bendras ekskursijas, stovyklas ir t.t. Tėvai pagal savo kompetencijas taip pat gali tapti ir tam tikrų dalykų „pagalbiniais mokytojais“. Tokiu būdu gerinami santykiai tarp pačių tėvų, tėvų ir mokinių bei tėvų ir mokytojų.

Alumnų (buvusių mokinių) įtraukimas į bendrą veiklą. Buvusius mokinius labai naudinga įtraukti dėl jų patirties – tai gali būti ir jau mokyklą apskritai baigę, ir, pavyzdžiui, į gimnazijas ar kitas mokyklas išėję mokiniai. Alumnai gali tapti jaunesniaisiais mokytojais – t.y. mokyti savo buvusios mokyklos jaunesnius mokinius įvairių dalykų, taip pat ir įsitraukti į neformalias veiklas. Alumnų dalyvavimas ypač svarbus siekiant projekto tęstinumo – „Auginkime vieni kitus“ vienais metais dalyvavę mokiniai, kitais metais gali perduoti savo patirtį jaunesniesiems.

Mokinių mainai. Vienas iš efektyvių būdų kurti draugiškesnę aplinką ne tik pačioje mokykloje, bet ir apskritai bendruomenėje, yra mokinių mainai. Dalis mokinių tam tikram laikui (pvz. savaitei) išvyksta mokyti į kitą miesto (gali būti ir apskritai kito miesto) mokyklą, o mokinius „išsiuntusi“ klasė pas save priima naujų klasių draugų iš kitos mokyklos. Tokiu būdu mokiniai įgauna naujos patirties, pakeičia aplinką, užmezga naujų ryšių, galų gale, pajvairinamas pats mokymosi procesas. Mokiniai skatinami draugiškai priimti „naujokus“, o „naujokai“ mokosi pritaipyti naujoje aplinkoje. Vėliau galima suorganizuoti bendrą kelių klasių susitikimą, aptarti įspūdžius ir ko buvo išmokta, o kelių klasių bendravimas gali tapti gražia tradicija.

Pažeidžiamų grupių įtraukimas. Visas projekto „Auginkime vieni kitus“ veiklas galima vykdyti ir už mokyklos ribų, pavyzdžiui, įtraukiant vaikus iš socialiai pažeidžiamų grupių. Vyresniųjų mokinių grupė gali vykti į vaikų dienos centrus, vaikų namus, ligonines ir pan. ir vykdyti bendras veiklas su ten laiką leidžiančiais vaikais: galima tiek žaisti bendrus žaidimus, tiek kurti ir užsiimti kitomis neformaliomis veiklomis, tiek padėti mokyti. Tokia veikla ypač tinkama gimnazistams, nes jie vyresni ir jau turi daugiau atsakomybės, o gimnazijose nėra jaunesniųjų mokinių, su kuriais būtų galima užsiimti. Tokiu būdu skatinama savanorystė ir pagalba silpnesniam, stiprinamas atsakomybės jausmas. Būtent tokio pobūdžio projektą sėkmingai įgyvendino Utenos Adolfo Šapokos gimnazija.

Ką nuveiksime?

Siekiami projekto rezultatai mokykloje:

Įgyvendinus projektą, pasikeis atmosfera mokykloje: bus sukurta saugesnė aplinka, mokiniai susidraugaus, pažins vieni kitus, pradės labiau pasitikėti savimi ir laisviau bendrauti, sustiprės mokinių bendravimo įgūdžiai. Mokiniai įgys galimybę atsiskleisti, žaisdami, kurdami, prasmingai leisdami laisvalaikį, mokydami jie plėtos savo gebėjimus. Sustiprės mokinių savivertė, padidės moralinis jutrumas, vyresnieji įgaus daugiau atsakomybės už kitus. Mokyklos bendruomenė taps solidarenė..

Jaunesniesiems mokiniams ypač svarbu turėti vyresnių draugų, taip jie jaučiasi saugesni ir labiau pripažinti mokykloje, nebebijo bendrauti. Tuo tarpu vyresnieji mokiniai įgauna socialinių ir kultūrinių „globėjiškų“ įgūdžių, išmoksta rūpintis mažesniu, silpnesniu. Atjauta ir draugystė įtvirtinamos kaip svarbios mokyklos gyvenimo vertybės.



Kitas teigiamas rezultatas – pagerėję mokinių mokymosi rezultatai. Kartu mokydami, jaunesnieji mokiniai gilina žinias, o vyresnieji pasikartoja, ką buvo primiršę. Mokiniai yra skatinami savanoriškai padėti vieni kitiems, suaktyvėja bendravimas tarp skirtingų klasių mokinių, sukuriama saugesnė mokyklos aplinka.

Siekiami projekto rezultatai Lietuvoje:

Šalyje bus sukurtas draugystės ryšiais pagrįstų ir tarpusavyje bendradarbiaujančių mokyklų tinklas, kuris savo patirtimi dalinsis su vietos bendruomenėmis ir visuomene.

Draugiška mokykla – draugiškesnė bendruomenė ir draugiškesnė visuomenė. Pradėję kurti saugią ir draugišką aplinką mokykloje, prisidėsime prie patyčių ne tik mokykloje, bet ir visoje visuomenėje mažinimo, užauginsime draugiškesnę kartą, kuri ateityje kurs draugišką Lietuvą – solidarią orių piliečių Respubliką.

Apibendrinimas

Nacionalinis projektas „Auginkime vieni kitus“ gali būti įgyvendinamas pasirinkus vieną iš prieš tai aptartų variantų, atsižvelgus į mokyklos tipą ir mokinių poreikius. Taip pat galima, ir net rekomenduojama, visus variantus įgyvendinti vienu metu, juos sujungiant. Gali egzistuoti daug bendros mokinių veiklos variantų, tačiau pagrindinis principas išlieka tas pats – skatinant vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių bendravimą, bendrą veiklą yra sukuriama draugiški mokyklos bendruomenės santykiai, pati bendruomenė sutelkiama, joje sumažėja patyčių ir susvetimėjimo: mokiniai susibičiuliauja, labiau pasitiki savimi ir kitais, išmoksta savanorystės ir pagalbos mažesniams..

Įgyvendinus projekto veiklas, labai svarbu aptarti įgytas patirtis, įvertinti pasiektus rezultatus ir numatyti, kas ir kaip projektą tęs kitais metais ir tuomet, kai jūs paliksite mokyklą.

Svarbu!

„Auginkime vieni kitus“, kaip ir kitų „Kuriame Respubliką“ nacionalinių projektų, tikslus lengviau pasiekti, kai projekto veiklos yra grindžiamos neformaliai veikiančiu mokinių savivaldos modeliu. Todėl yra svarbu savivaldos modelį peržiūrėti ir, esant reikalui, jį atnaujinti, sustiprinti. Realiai veikianti moksleivių savivalda padeda bendrai veiklai suburti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, ugdo savarankiškumą ir padeda generuoti naujas idėjas ateičiai.

Naudingos nuorodos

Įvairių susipažinimo ir lavinimo žaidimų pavyzdžiai:

<http://www.pijauspalepe.lt/>

<http://www.kaveikti.lt/kai/Susipazinimo-zaidimai/142>

<http://www.zaidziutaip.lt/>

<http://kurybiskizaidimai.lt/>

Skaidrumo laboratorija

Kas tai?

„Skaidrumo laboratorija“ – vienas iš trijų Lietuvos mokykloms siūlomų nacionalinių projektų. Tai sudėtinė projekto „Kuriame Respubliką“ dalis, skirta puoselėti skaidrumo kultūrą mokyklose, ugdyti mokinių teisingumą, sąžiningumą, savigarbą, pasitikėjimą savimi ir kitais.



„Skaidrumo laboratorijos“ idėja kilo jauniems žmonėms, dalyvavusiems pirmajame projekto „Kuriame Respubliką“ etape – ją pasiūlė ir pradėjo įgyvendinti Anykščių Antano Baranausko vidurinės mokyklos moksleiviai.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką yra būtina rūpintis bendro gyvenimo skaidrumu, sąžiningumu, teisingumu ir grumtis su korupcija? Nes korupcija sunaikina Respubliką – sugriauna žmonių pasitikėjimo ryšius, moralinius visuomenės pagrindus, nuskurdina ir subjauroja tautos gyvenimą. Visuomenės tyrimai rodo, kad korupcija yra skaudi dabartinės Lietuvos problema. Neteisybei, melui, nesąžiningumui jautrus jaunimas gali šiandien telktis ir pamėginti kurti skaidresnę ir padoresnę Lietuvą. Apginti Respubliką nuo korupcijos, išsaugoti ją sveiką – tai jaunų žmonių pastangų ir kovos vertas uždavinys.

Nacionaliniu projektu „Skaidrumo laboratorija“ siekiama:

- ❖ Paskatinti moksleivius rūpintis visuomenės gyvenimo skaidrumu, rimtai domėtis korupcijos problemomis, mokytis jas suprasti ir savo jėgomis spręsti.
- ❖ Padėti moksleiviams ugdytis savigarbą ir sąžiningumą, o mokyklos bendruomenėms įgyti daugiau skaidrumo ir teisingumo.
- ❖ Paskatinti moksleivių ir bendruomenių pilietinį sąmoningumą, padėti jiems įgyti skaidraus elgesio ir kovos su korupcija praktinės patirties.

Kodėl verta dalyvauti?

Dalyvavimas projekte bus naudingas, visų pirma, todėl, kad padės jauniems žmonėms suvokti, jog skaidrumas ir korupcijos prevencija nėra tik „suaugusiųjų reikalas“. Nors dalindamiesi patirtimi Anykščių moksleiviai ir mokytojai pripažino, kad korupcijos ir skaidrumo tema nėra itin populiarūs tarp jaunų žmonių, retam atrodo įdomi ar patraukli, tačiau yra pakankamai retai diskutuojama ir nepagrįstai nutylima. Be to, įgyvendinę „Kuriame Respubliką“ veiklas, moksleiviai sako supratę, kad su korupcija susiduriama ne vien tuomet, kai per televizorių girdime apie neskaidrius viešuosius pirkimus ar kyšius, bet skaidrumo, sąžiningumo ir teisingumo pasigesti galime beveik kasdien – net ir mokykloje, pavyzdžiui, nusirašant namų darbus ar kontrolinio metu naudojantis „paruoštukais“.

Antra, o tai svarbiausia, projekto dalyviai patys ugdydys sąžiningumą ir savigarbą, sieks didesnio teisingumo ir skaidrumo savo aplinkoje. Šio projekto iniciatoriai mano, kad su korupcijos apraiškomis reikia kovoti nuo pat mokyklos suolo, nes jeigu moksleiviai taikstysis ir pripraps prie nesąžiningo elgesio – didelė tikimybė, kad ir suaugę lygiai taip pat elgsis.

Trečia – projektas drąsina mokyklą tapti bendruomenės šviesuliu, nebijančiu imtis spręsti sudėtingų visuomenės problemų, ir savo pavyzdžiu skleisti sąžiningumo, teisingumo, pasitikėjimo ir pagarbos vertybes artimiausioje aplinkoje bei visuomenėje.

Ką veiksime?

Prieš pasineriant į „Skaidrumo laboratorijos“ tyrimus ir eksperimentus, svarbu nepamiršti, kad kiekvienas „laboratorinis tyrimas“ susideda iš dviejų dalių: teorijos ir praktikos.

Teorinėje dalyje mokyklos bendruomenė yra kviečiama susipažinti su šiuo metu Lietuvoje veikiančiomis institucijomis ir iniciatyvomis – „Skaidrumo laboratorijos“ draugais, kurie skatina sąžiningą elgesį, kovoja prieš korupciją (jų aprašymus ir siūlomas veiklas projekto dalyviams rasite žemiau). Taip pat raginame pasitelkti mokyklos ir vietos bendruomenę, jog gautumėte kuo daugiau žinių šia tema.

Pasisėmus patirties iš geriausiųjų savo srityse, mokiniai skatinami imtis realių ir praktinių skaidrumo didinimo veiksmų.

Kaip galime kovoti su nesąžiningu elgesiu? Jauni žmonės siūlo švelnesnes priemones, pavyzdžiui, auklėjimą, švietimą ir sąžiningo elgesio pavyzdžius. Griežtos bausmės, jų nuomone, nėra veiksmingos. Be to, niekas geriau nekeičia žmonių elgesio – kaip geras pavyzdys, todėl rekomenduojame imtis šios problemos sprendimo pradant nuo skaidrumo didinimo mokykloje. Ką gi galima šioje srityje nuveikti? Štai keletas idėjų ir pasiūlymų, **kaip didinti skaidrumą mokykloje:**

- ❖ Pirmiausia, reikėtų mokyklos bendruomenę apklausti, kuriose mokyklos gyvenimo srityse jos nariai susiduria su nesąžiningumu, neskaidrumu, neteisingumu. Taip pat derėtų **supažindinti bendruomenę su skaidrumo tema ir skatinti susimąstyti, koks elgesys yra nesąžiningas**, pavyzdžiui, skaidrumo projekto dalyviams gali kilti klausimas, ar skaidru, kai moksleivis laisvalaikiu papildomai mokosi (už papildomas pamokas mokėdamas pinigų) pas tuos mokytojus, kurie dėsto ir jo klasei mokykloje? Kokiais kriterijais vadovaudamiesi renkame atstovus į mokyklos savivaldą ar klasės seniūną – ar balsuojame už draugus, ar dėl kandidato savybių ir ryžto veikti? Čia pagelbėti galėtų įvairios organizacijos ir institucijos, veikiančios antikorupcijos srityje (jas rasite toliau apraše), mokyklos administracija, mokytojai, su jaunesniais moksleiviais apie tai kalbėti gali vyresnieji.
- ❖ Stengtis, kiek įmanoma sumažinti (o galbūt ir visai panaikinti?) **nusirašinėjimą** mokykloje – tiek nuo klasės draugų, tiek iš „paruoštukų“. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad reiktų ne tik bandyti iš mokyklos išguiti nusirašinėjimą, bet kartu ir keisti tarpusavio bendravimo kultūrą, kad nebūtų šaipomasi iš tų, kurie nebeleidžia nusirašyti. Anykščių moksleiviai pastebėjo, kad mažinti nusirašinėjimą reikia ne griežtinant bausmes, bet keičiant moksleivių požiūrį į šį reiškinį, padėti savo draugams suvokti, kad nesąžiningas elgesys kenkia ne tik



bendruomenei, bet ir pačiam moksleiviui. Galimos veiklos: įvairios akcijos, flashmobai; plakatų, piešinių, karikatūrų, nuotraukų, video filmų konkursai ir parodos; moksleivių susitikimai ir pokalbiai su bendraamžiais ir jaunesniaisiais, protmūšiai skaidrumo temomis ir kt. Taip pat galima sugalvoti veiklą, kurios „pakeistų“ nusirašinėjimą, pavyzdžiui, užuot leidus nusirašyti – bendraklasiui padėti suprasti užduotis ar paaiškinti (idėjų, kaip tą įgyvendinti galima rasti kito projekto „Auginkime vieni kitus“ aprašyme).

- ❖ **2 procentų parama mokyklai.** Nemaža dalis moksleivių tėvų perveda 1 ar 2 procentus savo pajamų mokesčio kaip paramą mokyklai. Kiekvienos mokyklos pareiga – skelbti, kur ir kaip panaudojamos šios lėšos, o kiekvieno moksleivio pareiga – stengtis, kad ši informacija būtų prieinama, domėtis, kur parama panaudojama ir bendradarbiaujant su administracija – teikti pasiūlymus dėl jos panaudojimo.
- ❖ Ragintume moksleivius nelikti abejingiems ir **mokyklos biudžetui.** Jeigu surengtume moksleivių apklausą, ar jie žino, koks yra jų mokyklos biudžetas, ar yra jį matę – turbūt rezultatai nebūtų džiuginantys. Žinoma, kad finansai nėra svarbiausias dalykas, darantis mokyklą mielą ir smagią tiek mokytis, tiek būti, bet tai viena iš priemonių, kaip pasiekti geresnių rezultatų tiek mokantis, tiek dalyvaujant kitose neformaliose veiklose. „Skaidrumo laboratorijos“ kūrėjams siūlome su mokyklos biudžetu ne tik susipažinti, sužinoti, kaip jis sudaromas ir kam išleidžiamas, bet kartu pagalvoti, ką siūlytumėte daryti kitaip. Ar nebūtų svarbu su matematikos ar fizikos mokytojais paskaičiuoti, kokia mokyklos biudžeto dalis išleidžiama pastato šildymui, palyginti, kiek šildymui išleidžia kitos panašios Lietuvos mokyklos, pasiaiškinti, kodėl tos išlaidos skiriasi, kaip būtų galima jas mažinti? Gal projekto komanda ar mokyklos moksleivių savivalda, ištyrinėjusi biudžetą, galėtų pasiūlyti, kaip mokykla galėtų dalį išlaidų sutaupyti ir nukreipti ją kitiems uždaviniams?

Kaip siekti didesnio skaidrumo bendruomenėje?

- ❖ Kad nemanytumėte, jog esate vieni Lietuvoje, siekiantys skaidrumo, siūlome **susipažinti su įvairiomis nevyriausybinėmis organizacijomis ir pilietinėmis iniciatyvomis**, kurios Lietuvoje kovoja su korupcija, pavyzdžiui:
 - „**Transparency International**“ Lietuvos skyriumi (TILS), siekiančiu skatinti pilietines antikorupcines iniciatyvas bei jų organizavimą Lietuvoje; TILS rengia ir susitikimus su moksleiviais, siekia įtraukti jaunos žmones į dialogą apie skaidrumą, sąžiningumą, organizuoja rinkimų simuliacijas ir interaktyvias dokumentinių filmų peržiūras;
 - **iniciatyva „Baltosios pirštinės“** – pasisakančia už skaidrią viešąją politiką. Šios iniciatyvos atstovai siūlo pasidalinti rinkimų stebėjimo patirtimi, kaip galima suburti savanorius ir stebėti rinkimus, siekti, kad jie vyktų sąžiningai, kad rinkėjų balsai nebūtų perkami;
 - **Specialiųjų tyrimų tarnyba** – valstybės teisės saugos institucija, kurios tikslas – mažinti korupciją Lietuvoje. STT yra pasiruošusi pasidalinti savo žiniomis ir patirtimi atvykdama į mokyklas arba priimdama moksleivius svečiuose, taip pat galėtų konsultuoti projekto komandas el. paštu, telefonu, socialiniuose tinkluose, pasiūlyti antikorupcinio švietimo medžiagos pamokoms.
 - **Valstybinė mokesčių inspekcija** – užtikrinančia, kad į valstybės biudžetą būtų mokami mokesčiai, padedančia mokesčių mokėtojams tai padaryti. „Skaidrumo laboratorijos“ dalyviams VMI atstovai gali surengti paskaitas „Netapk šešėlio dalimi – reikalauk kvito“ bei protų mūšius moksleiviams apie mokesčius;
 - „**Baltoji banga**“ – iniciatyva, skatinanti skaidrią Lietuvos verslo praktiką. „Baltosios bangos“ atstovai galėtų apsilankyti Jūsų mokykloje, surengti trumpų video filmų apie verslo skaidrumą peržiūras, pasidalinti praktinėmis žiniomis, kaip įvertinti įmonių skaidrumą;

- Apsidairykite – galbūt greta jūsų taip pat yra organizacijų, įstaigų ar iniciatyvų, kurioms rūpi skaidrumo ir kovos su korupcija tema? Gal būtų verta susitikti su vietos nevyriausybinėmis organizacijomis, pilietiškais žurnalistais, sąžiningais verslininkais ir susipažinti su jų patirtimis?
- ❖ Vienas svarbiausių dalykų, lemiančių skaidrumą visuomenėje – tai jos narių žinojimas apie tai, kokie ir kaip priimami sprendimai seniūnijos, savivaldybės ar nacionaliniu lygmeniu bei kaip piliečiai gali įsitraukti į jų svarstymą, inicijavimą, kokią įtaką gali šiems procesams padaryti. Moksleiviai, įsitraukę į „Skaidrumo laboratorijos“ veiklas galėtų suorganizuoti **skirtingo lygmens apklausas** mokykloje, mieste, savivaldybėje, bandydami išsiaiškinti, kur ir kaip



gyventojai susiduria su nesąžiningumu, korupcija, kaip tuomet elgiasi, ką norėtų keisti? Taip pat svarbu, ar gyventojai žino apie savo galimybes dalyvauti priimant sprendimus, ar jomis naudojasi (pavyzdžiui, ar domisi, kaip sudaromas miesto ar savivaldybės biudžetas, kodėl vienai sričiai skiriame lėšų daugiau, kitai – mažiau, ar pastebi

neskaidrumo atvejų, kaip tuomet elgiasi ir t.t.). Tai galėtų būti pirmas žingsnis skatinant gyventojus suvokti, kad kova su korupcija ne tik politikų ar valstybės tarnautojų reikalas, bet kiekvienas prie to galėtų prisidėti gana paprastai – tiesiog nebūdamas abejingas ir domėdamasis, kas vyksta savivaldybės ir valstybės gyvenime. Rekomenduotume ir jums pasidomėti, kaip vykdoma, tarkim, švietimo politika jūsų savivaldybėje: kodėl vienos mokyklos uždaromos, jungiamos, koks dėmesys ir lėšos skiriamas neformaliajam ugdymui, laisvalaikio erdvių kūrimui ir išlaikymui ir t.t.

- ❖ Remiantis Anykščių Antano Baranausko mokyklos komandos pavyzdžiu ir pasitelkus į pagalbą informatikos, ekonomikos mokytojus galima **apskaičiuoti, kiek lėšų netenka valstybė, jeigu dalis atlyginimų išmokama „vokeliuose“**. Tai parodytų, kad bandydamas apgauti valstybę iš tiesų apgauni save.

Kaip veiksime? Veiklos etapai

Norėdami sėkmingai įgyvendinti bet kurį projektą ar veiklas, būtinai susidursime su trimis etapais: pasiruošimu, įgyvendinimu ir rezultatų aptarimu. Kad kuriant „Skaidrumo laboratoriją“ būtų paprasčiau nukeliauti nuo A iki Z, esame paruošę jums keletą rekomendacijų, nuo ko pradėti ir kaip žingsnis po žingsnio įgyvendinti projektą:

1. Suburkite **komandą**, į kurią rekomenduojame įtraukti ne vien aktyviausius ir visur dalyvaujančius moksleivius, bet ir tuos, kurie į savivaldos, projektines ar papildomo ugdymo veiklas yra mažai arba visai neįsitraukę. Taip pat reiktų įtraukti ir bent vieną mokytoją – pagalbininką, lydėsiantį moksleivių grupę visų veiklų metu. Nepamirškite, kad sutelkti galima skirtingo amžiaus moksleivius – svarbu, kad kiekvienas iš jų jaustųsi atradęs savo vaidmenį projekte.
2. Susibūrusi komanda visų pirma turėtų išdiskutuoti ir apsispręsti, **kurioms temoms** daugiausiai dėmesio norėtumėte skirti – kur, jūsų nuomone, jūsų aplinkoje labiausiai trūksta skaidrumo – tarp bendraamžių ar suaugusiųjų, mokykloje ar vietos bendruomenėje? Galbūt apskritai nematote skaidrumo trūkumo savo aplinkoje? Išsiryginus konkrečias problemas ar sritis, derėtų išsikelti

- tikslą** (ar porą) – ką norėtumėte šiuo projektu pasiekti, kas, jūsų manymu, turėtų per veiklos laiką pasikeisti?
3. Nusimatykite **veiklas**, kaip tikslų sieksite ir uždavinius įgyvendinsite. Svarbu: veiklos turi būti patrauklios ir įdomios jums patiems, nes tik tuomet galėsite jas sėkmingai ir su užsidegimu įgyvendinti bei jomis „užkrėsti“ kitus. Nepamirškite, kad svarbu ne tik nusimatyti veiklas, bet kartu apgalvoti, kokiais žingsniais joms ruošitės, kaip jas atliksite.
 4. Būtina nuolatos **dalintis informacija** tiek tarpusavyje, tiek su kitais. Supažindinkite su savo idėja kuo platesnį ratą žmonių – tai ne tik prisidės prie skaidrios jūsų veiklos, bet ir didins jūsų tikslų žinomumą, palengvins įgyvendinimą.
 5. **Partnerių ir pagalbos, patarimų paieška**. Visų pirma, pagalvokite, kokios pagalbos ar bendradarbiavimo jūsų veikloms reikia? Ar jums reikia daugiau žinių apie skaidrumą, ar reikia konsultacijų, kaip praktiškai įgyvendinti kurią nors veiklą, arba norite sužinoti, kaip veikia viena ar kita institucija, o gal jums būtina finansinė parama? Atsakius į šiuos klausimus bus paprasčiau nuspręsti, kur ieškoti partnerių ir talkininkų. Galimi projekto bendradarbiai: mokyklos administracija ir mokytojai, miesto ar rajono savivaldybė ir jos institucijos, vietos politikai, jaunimo ir kitos nevyriausybinės organizacijos, vietos gyventojai, verslininkai, „Skaidrumo laboratorijos“ draugai, projekto „Kuriame Respubliką“ komanda ir t.t. Svarbu susidūrus su kliūtimi netylėti, o klausti, belstis ir ieškoti pagalbos.
 6. **Aktyvus veikimas** – žingsnis, kurio nežengus net ir kilniausi tikslai liks tik gražiai užrašyti popieriuje, bet neįgyvendinti. Linkime nepagailėti ryžto, užsispyrimo, šiek tiek laiko ir pastangų įvykdyti nusimatytas veiklas.
 7. Paskutinis, bet išties labai svarbus etapas – **rezultatų aptarimas ir įsivertinimas**. Svarbu, kad pabaigusi veiklas komanda neišsiskirstytų, bet susirinkusi aptartų, kokių rezultatų pasiekė, ar jie atitinka tikslą ir lūkesčius projekto pradžioje, ką dalyvavimas veiklose kiekvienam iš jūsų davė, išmokė, kuriais pasiekimais labiausiai džiaugiatės, kokių savo ar komandas klaidų pastebėjote ir pan.
 8. Sveikintina ir pagirtina, jei kartu apgalvosite ir **projekto tęstinumą**, kaip užtikrinsit, kad jis ar jo rezultatai gyvuotų ir jums baigus mokyklą, kaip „skaidrumo virusą“ perduosit jaunesnėms kartoms.

Ko galime pasiekti?

Daugelis iš Jūsų sutiks, kad veikti ir ką nors daryti, jeigu nematai (ir net negali įsivaizduoti) rezultato – be galo neįdomu. Lygiai taip pat neįdomu stengtis dėl rezultato, kuris pasiekiamas itin lengvai – dideli iššūkiai motyvuoja žmones žymiai labiau. Esame įsitikinę (tą jau įrodė ir 120-ies mokyklų, dalyvavusių projekto „Kuriame Respubliką“ pirmajame etape, komandos), kad Lietuvos moksleiviai turi gerų idėjų, pakankamai energijos, atkaklumo ir ryžto spręsti ne tik savo bendraamžių, bet ir žymiai platesnes problemas. Todėl sudarėme keleto galimų rezultatų sąrašą, kurių, tikimės, Lietuvos moksleiviai, kibę į „Skaidrumo laboratorijos“ veiklas galėtų pasiekti.



Galimi projekto rezultatai

Mokykloje:

- Mokykloje iki minimumo sumažintas nusirašinėjimas. Prisipažinimas darbo neatlikus ir jo atlikimas kitai pamokai – vertinamas daug geriau, nei nusirašymas. Nebesišaipoma iš tų, kurie neduoda nusirašinėti.
- Užuoat leidę nusirašyti – moksleiviai padeda mokytis vieni kitiems (žiūrėti projektą „Auginkime vieni kitus“)
- Moksleiviai, tėvai, visa mokyklos bendruomenė ne tik informuojama, kaip ir kur panaudota 2 procentų parama, bet su ja konsultuojamasi ir tariamasi prieš išleidžiant lėšas. Įtraukiant moksleivius, tėvus ir kitus mokyklos rėmėjus į paramos panaudojimo procesą bus ugdoma pasitikėjimo kultūra mokykloje, padėsianti ne tik sėkmingiau bendradarbiauti, bet ir didinti paramą.
- Mokykloje vyrauja skaidrumo ir sąžiningumo kultūra: rinkimai į klasių seniūnus, moksleivių tarybą, prezidentus, mokyklos tarybą vyksta atvirai, renkama sąžiningai; moksleiviai papildomai nesimoko pas savo klasei dėstančius mokytojus.

Bendruomenėje ir Lietuvoje:

- Jaunoji karta, išmėginusi įvairių antikorupcinės veiklos praktikų, tampa aktyvi skaidrumo kultūros sergėtoja ir puoselėtoja miesto ar rajono bendruomenėje. „Skaidrumo laboratorijos“ veiklas organizavę ir jose dalyvavę jauni žmonės daugiau žinos apie skaidrumo svarbą ir korupcijos žalą bei nesitaikstys su nesąžiningo elgesio apraiškomis. Jaunimas ragina vyresniąsias kartas Lietuvos valstybę kurti skaidresnę ir padoresnę,

Žinoma, sąrašas nėra baigtinis ir atviras jūsų komandos rezultatams!

Skaidrumas neatsiejamas nuo sąžiningumo, atsakomybės sau ir kitiems bei pasitikėjimo. Tikime, kad jūsų „Skaidrumo laboratorijos“ padės šias Jūsų savybes sustiprinti!

Svarbu!

„Skaidrumo laboratorijos“, kaip ir kitų „Kuriame Respubliką“ nacionalinių projektų, tikslus lengviau pasiekti turint mokykloje veikiančią moksleivių savivaldos modelį. Todėl verta šį modelį peržiūrėti ir, esant reikalui, jį atnaujinti. Realiai ir skaidriai veikianči moksleivių savivalda padeda bendrai veiklai suburti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, ugdo savarankiškumą, padeda generuoti naujas idėjas ateičiai.

Rekomendacija mokykloms: šio projekto įgyvendinimui gali būti skiriamos ne tik pilietinio ugdymo, bet ir matematikos bei kitų dalykų pamokų valandos.

Naudingos nuorodos:

Skaidrumo siekiančios iniciatyvos ir organizacijos (galimi idėjų ir naudingos medžiagos šaltiniai projektų veikloms):

www.stt.lt – Specialiųjų tyrimų tarnyba;

www.skaidrumas.lt – „Transparency International“ Lietuvos skyrius;

www.balstosiospirstines.lt – Pilietinė iniciatyva „Baltosios pirštinės“;

www.vmi.lt – Valstybinė mokesčių inspekcija;

www.baltojibanga.lt – „Baltoji banga“;

www.beseselio.lt/ – „Lietuva be šešėlio“;

www.skaidrumolinija.lt/ – „Skaidrumo linija“;

www.viesai.lt/ – Viešai.lt;

www.lietuva2.lt/lt – „Lietuva 2.0“;

<http://manoseimas.lt/> – „Mano seimas“;

<http://parasykjiems.lt/> – „Parašyk jiems“.

Metodinė priemonė „Antikorupcinio ugdymo galimybės bendrojo lavinimo mokykloje“

http://www.stt.lt/documents/leidiniai/reantikorupcija_metod_SMM.zip

Moksleivių ir studentų darbai antikorupcijos tema <http://www.stt.lt/lt/menu/antikorupcinis-svietimas/antikorupcinis-svietimas/>

Sėkmingai veikianti mokinių savivalda

Stipri ir veiksminga savivalda

Vykdam bet kokias veiklas mokykloje ir siekiant sėkmingų rezultatų, labai svarbu, kad mokykloje realiai veiktų mokinių savivalda. Gerai veikianti mokinių savivalda padeda bendrai veiklai suburti projektų komandas ir organizuoti jų darbą, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, ugdo savarankiškumą ir padeda generuoti naujas idėjas ateičiai.

Mokinių savivaldą galima apibrėžti kaip mokinių teisę ir laisvę savarankiškai kelti, svarstyti ir spęsti mokinių bendruomenei aktualius ir jai patikėtus klausimus, organizuoti mokinių veiklą mokykloje. Veiksminga mokinių savivalda – būtina sąlyga demokratiniam mokyklos valdymui.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką svarbu mokytis tikros savivaldos ir tokioje savivaldoje dalyvauti? Nes Respublika visų pirma yra savivaldi laisvų žmonių bendruomenė, kuri pati kuriasi savo gyvenimo taisyklės ir jų laikosi. Veikli savivalda paverčia mokyklas mažosiomis respublikomis, kuriose mokiniai įgyja pilietiniam ir politiniam gyvenimui būtinų įgūdžių. Taigi jaunimas, kurdamas mokinių savivaldą ir joje dalyvaudamas, išmoksta kurti, branginti ir saugoti savivaldžią bendruomenę – Lietuvos Respubliką.

Deja, ne visose Lietuvos mokyklose mokinių savivalda veikia efektyviai – dažnai į jos veiklą įsitraukia tik grupelė aktyviausių mokinių, kiti, mažiau aktyvūs ir mažiau motyvuoti mokiniai paliekami nuošalyje; neretai per daug koncentruojamasi vien į renginių organizavimą, užmirštama spęsti realias mokiniams rūpimas problemas; dėl mokinių kaitos (kas ypač aktualu pagrindinėms mokykloms ir progimnazijoms) neužtikrinamas mokinių savivaldos veiklos tęstinumas.

Siūlomas naujas mokinių savivaldos modelis - renkamoji mokinių savivalda, vadovaujanti atstovaujamajai klasių seniūnų tarybai.

Modelio tikslas – sukurti veiksmingesnę mokinių savivaldą, į jos veiklą įtraukti didesnę dalį bendruomenės.

Modelio iniciatoriai – Palangos Senosios gimnazijos mokiniai ir mokytojai.

Modelio aprašymas

Egzistuoja trys pagrindiniai mokinių savivaldos modeliai – renkamoji, savanoriškoji bei atstovaujamoji mokinių savivalda. Pagrindinis šiuos modelius skiriantis kriterijus yra mokinių patekimo į savivaldos institucijas būdas: pirmajame modelyje mokiniai į savivaldos institucijas yra išrenkami rinkimų būdu, antrajame – patenka savanoriška iniciatyva, o trečiajame – yra privalomai deleguojami (pvz. kiekviena klasė deleguoja atstovą į seniūnų tarybą).

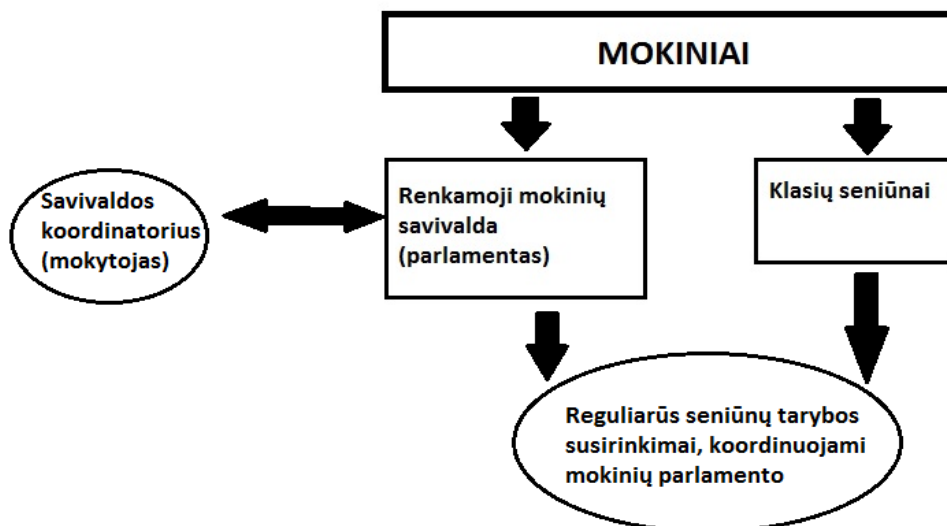
Renkamoji mokinių savivalda yra laikoma tinkamiausiu modeliu, nes labiausiai atspindi ir įtvirtina demokratijos pagrindus mokykloje. Tačiau dažnoje mokykloje pasirinkus šį modelį susiduriama su neaktyvių mokinių problema: rinkimuose kandidatuoja nedidelė dalis aktyviausių mokinių, mokiniai pasyviai balsuoja.

Palangos Senosios gimnazijos siūlomas modelis – renkamoji mokinių savivalda, vadovaujanti atstovaujamajai klasių seniūnų tarybai – yra mišrus mokinių savivaldos modelis, kurio pagrindą sudaro demokratinis rinkimų būdu išrinkta renkamoji mokinių savivalda (parlamentas, vadovaujamas mokyklos prezidento). Mokinių parlamentas yra aukščiausia mokinių interesams mokykloje atstovaujanti institucija. Taip pat kiekviena klasė išsirenka savo klasės seniūnus, kurie sudaro seniūnų tarybą, vadovaujamą mokinių parlamento.

Mokinių parlamentas reguliariai organizuoja seniūnų tarybos susitikimus, kurių metu dalijamasi informacija, aptariamos mokykloje išskylančios problemos ir ieškoma jų sprendimų būdų.

Efektyviai mokinių savivaldai taip pat reikalingas savivaldos koordinatorius – mokytojas, kuris padeda organizuoti mokinių parlamento veiklą, palaiko ryšį su mokyklos administracija.

Modelio schema:



Veiklos organizavimo etapai ir galimos problemos

❖ Pirmasis mokinių savivaldos modelio įdiegimo mokykloje etapas – visuotiniai mokinių parlamento **rinkimai**. Rinkimai mokykloje vyksta nustatytą dieną, mokiniai savo kandidatūras iškelia savanoriškai. Prieš rinkimus mokykloje vykdoma rinkiminė agitacija, kurios metu išsikėlę kandidatai pristato savo programas. Kartu su parlamento rinkimais rekomenduojama išsirinkti ir mokyklos prezidentą.

Problema (I). Nepakankamai laiko skiriama rinkimų agitacijai ir patiems rinkimams, t.y. veikla vykdoma tik pertraukų metu arba po pamokų.

Sprendimo būdai. Rinkiminę agitaciją galima integruoti į pilietinio ugdymo pamokas, pavyzdžiui, pamokos metu organizuoti kandidatų debatus – taip suteikiant mokiniams praktinių dalyvavimo politinėje veikloje žinių. Rinkimų metu mokiniams galima suteikti laisvą dieną, kurios metu visi įsitraukia į rinkimų organizavimą – tai turi tapti visos mokyklos reikalu. Sėkmingam rinkimų organizavimui esminis yra palankus mokyklos administracijos požiūris, todėl visada svarbu palaikyti gerus santykius su administracija, informuoti ją apie mokinių savivaldos veiklą.

Problema (II). Neaktyvumas: nedidelė dalis mokinių kelia savo kandidatūras, balsavimas rinkimuose vyksta vangiai.

Sprendimo būdai. Naujovės ne iš karto prigryja mokykloje, o ir demokratiškos tradicijos susikūrimas reikalauja laiko, todėl neverta nerimauti, jeigu ne visi mokiniai įsitraukia į rinkimus. Svarbiausia, kad mokykloje organizuojami rinkimai pasiūnčia žinių - mokiniai turi teisę ir galią prisidėti prie sprendimų priėmimo mokykloje, o dalyvavimo tradicijos turėtų ilgainiui susiformuoti. Į rinkimus rimtai turėtų žiūrėti visa mokyklos bendruomenė: ne tik mokiniai, bet ir mokytojai, administracija. Jei rinkimai taps svarbiu visos mokyklos reikalu, tai į juos pamažu įsitrauks dauguma mokinių.

Problema (III). Neužtikrinamas veiklos tęstinumas: aktyviems mokiniams pabaigus/išėjus į kitą mokyklą, nėra kam perduoti sukauptos patirties, naujai išrinktiems kandidatams reikia visko mokytis iš naujo.

Sprendimo būdai. Rekomenduojama vykdyti dalinį perrinkimą, kuomet rinkimų metu į parlamentą išrenkama dalis naujų narių, o kiti lieka nepasikeitę. Tokiu būdu sukaupia patirtis ir žinios perduodamos naujai išrinktiems parlamento nariams ir užtikrinamas parlamento veiklos tęstinumas. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, jog pasirinkus tokį modelį, rinkimus reikėtų vykdyti kiekvienais metais.

- ❖ Išsirinkus parlamentą, labai svarbu rasti būdų, kaip įtraukti visą mokinių bendruomenę į savivaldą. Todėl rekomenduojama mokykloje sukurti **seniūnų tarybą** – instituciją, kurią sudarytų visų klasių išrinkti seniūnai. Mokinių parlamentas kartu su seniūnų taryba veikia panašiai kaip šalyje veikia Seimas ir savivaldybės: kiekvieno seniūno pareiga – atstovauti savo klasę, iškelti „vietines“ problemas, kurios toliau bus sprendžiamos kartu su mokinių parlamento pagalba. Mokykloje reguliariai turi būti rengiami **seniūnų tarybos susirinkimai**, kurių metu seniūnai kartu su mokinių parlamento nariais pasidalija informacija, kelia problemas ir ieško jų sprendimo būdų, taigi, veikia kaip „idėjų generatoriai“.

Problema. Seniūno institucija tėra tik formalumas: seniūnai nepakankamai motyvuoti ir neaktyviai dalyvauja savivaldos veikloje.

Sprendimo būdai. Esminė sėkmingo seniūnų įtraukimo į savivaldos veiklą sąlyga yra **seniūnų mokymai**, kurie turėtų įvykti vos tik išrinkus naujus tarybos narius. Mokymų metu klasių seniūnai turėtų būti supažindinami su mokinių savivaldos veikla, aptariamas klasės gyvenimas, seniūnų pareigos bei klasės auklėtojo vaidmuo, pristatoma, koku būdu toliau bus vykdoma veikla. Labai svarbu, kad mokymus vestų patys mokiniai – pavyzdžiui, mokinių parlamento nariai ar kiti mokiniai, turintys daugiau patirties savivaldoje (pavyzdžiui, priklausantys LMP ar LMS). Mokiniais mokant mokinius, savivaldos modelis nėra primetamas, „nuleidžiamas iš viršaus“, o veikia savaime, mokinių iniciatyva.

Kita svarbi sąlyga yra **reguliarūs seniūnų tarybos susirinkimai**, kurių metu seniūnai kartu su parlamento nariais kelia problemas, dalijasi idėjomis. Tokiu būdu kiekvienas seniūnas turi galimybę realiai prisidėti prie tiesioginio mokyklos valdymo, sprendimų priėmimo. Be galo svarbu nepaversti šių susirinkimų formalia pareiga, todėl siūloma jų metu veikti kūrybiškai, organizuoti darbą grupėse ir kitaip palaikyti gerą atmosferą.

- ❖ Išsirinkus mokinių parlamentą, suformavus seniūnų tarybą ir apmokius jos narius, svarbu „nepasimesti“ tarp skirtingų savivaldos institucijų ir jų kompetencijų. Todėl labai svarbu vykdyti efektyvią komunikaciją tarp skirtingų mokinių savivaldos mechanizmo grandžių, taip pat tarp mokinių, mokytojų bei administracijos, informuoti visą mokyklos bendruomenę apie mokinių parlamento priimamus sprendimus.

Problema (I). Mokiniai negauna pakankamai informacijos apie mokinių savivaldos veiklą, jos priimamus sprendimus, arba informaciją gauna pavėluotai.

Sprendimo būdai. Sukūrus seniūnų tarybą ir reguliariai rengiant jos susitikimus, informacijos sklaida mokykloje ženkliai pagreitėja: seniūnai gali tiesiogiai perduoti informaciją mokinių parlamentui apie jų klasėse aktualias problemas, taip pat po kiekvieno susirinkimo seniūnai išplatina informaciją apie priimtus sprendimus savo klasėse. Efektyviausia ir greičiausia komunikacija vyksta „iš lūpų į lūpas“, o seniūnai būtent ir veikia kaip informacijos tarp klasių ir mokinių parlamento „perdavėjais“.

Kitas efektyvus būdas skleisti informacijai – paskirti parlamento atstovą ryšiams su visuomene, t.y. mokyklos bendruomene. Geriausia, jei šis atstovas būtų ne parlamento narys, o žmogus iš šalies, kurio pagrindinis rūpestis – komunikacija.

Problema (II). Mokiniai ne visada palaiko mokinių savivaldos institucijų priimtus sprendimus.

Sprendimo būdai. Įdiegus siūlomą savivaldos modelį, ši problema praktiškai išsprendžia, nes mokinių parlamento sprendimai nebeatrodo „nuleisti iš viršaus“ ar priimi tik mažos grupelės mokinių – parlamento narių. Įtraukus į sprendimų priėmimą visų klasių atstovus – seniūnus – žymiai lengviau gauti visų mokinių palaikymą.

Laukiami rezultatai

Įdiegus siūlomą savivaldos modelį ir išsprendus galimas problemas, reikėtų tikėtis efektyviau veikiančios mokinių savivaldos ir kartu šių teigiamų rezultatų:

- ❖ Didesnė dalis mokinių įsitrauks į mokinių savivaldos veiklą: sprendimų priėmime dalyvaus visų klasių atstovai;
- ❖ Įsitikinus, jog seniūnų veikla nėra formali, padidės mokinių motyvacija ir noras save realizuoti mokinių savivaldos veikloje;
- ❖ Taps greitesnė ir efektyvesnė informacijos sklaida, bus lengviau užčiuopiamos mokiniams rūpimos problemos, mokyklos bendruomenė informuojama apie mokinių savivaldos priimtus sprendimus;
- ❖ Bus lengviau gauti visos mokyklos bendruomenės palaikymą, kai priimant sprendimus dalyvaus visų klasių atstovai;
- ❖ Veiksmingiau ir greičiau bus organizuojamos apklausos, renginiai bei akcijos mokykloje;
- ❖ Įdiegus modelį ir paleidus jį veikti, atsiras mokinių savivaldos tęstinumas;
- ❖ Mokiniams apmokant kitus mokinius, tarpusavyje dalijantis patirtimi, modelis nebus nuleidžiamas „iš viršaus“, todėl sulauks didesnio mokinių palaikymo.

Naudingos nuorodos:

Daugiau naudingų patarimų apie tai, kaip sukurti efektyviai veikiančią mokinių savivaldą, galite rasti:

Agnė Bukavickaitė ir Girvydas Duoblys, *Savivaldos gidas: mokinių savivaldos organizavimas ir vadyba mokykloje*, Vilnius, 2009

Arba klausk profesionalų:

Lietuvos moksleivių sąjunga, www.moksleiviai.lt arba susirask Facebook puslapyje „Lietuvos moksleivių sąjunga“

Lietuvos mokinių parlamentas, www.lmp.lt arba susirask Facebook puslapyje „Lietuvos mokinių parlamentas“